

Dr. İsmail Kaygusuz

Sünni İslam dışında ve kendilerini Caferi diye adlandıran Şiiler ile Alevi-Bektaşiler İmam Hüseyin ve Kerbela şehitleri için yas ayı kabul ettikleri Muharrem ayında oniki gün oruç tutarlar. Her yıl Kurban bayramının ilk gününden itibarın, üçüncü haftanın son günü başlatılan İslamın bu kesimi için bu oruç, aynı zamanda bir ibadet olarak algılanmaktadır. İmam Hüseyin'in şehit edildiği gün olan orucun sonunda Şiiler, zincirlerle döverek, kesici aletlerle yaralayarak kendikendilerine işkence ederler. Bu şekilde ıztırap çekerek, İmam Hüseyin'in o korkunç ve dayanılmaz acılarına ortak olduklarına inanırlar. Alevilerde ise hiç su içmedikleri Muharrem orucu, onikinci gün aşure çorbasının pişirilip dağıtılmasıyla son bulur. O gece Cem yapılır ve Kerbela olayını anlatan, saz eşliğinde özel makamla okunan Mersiyeler (ağıtlar) söylenir ; şehitler için ağlar, gözyaşı dökerler ve Yezid'e lanet okurlar Cem'e katılmış olan canlar. Yine Alevi-Bektaşilerin Muharrem dışında da Görgü Cemleri, 'Cem Birleme' adını verdikleri törende, su ya da şerbet dağıtılırken, İmam Hüseyin ve Kerbela şehitlerini anan övgü ve sevgi nefesleri söylenerek (tevella), Yezit ve Muaviye'ye lanetler (teberra)okunarak sona erdirilir**.**

Aşağıdaki yazı, İslam tarihinde korkunç ve dengesiz bir siyasal olay olan Kerbela kırımı ve İmam Hasan ile Hüseyin üzerinde yapılan farklı yorum ve değerlendirmelere nesnel bakış açısından bir yaklaşımdır:

A) Hasan ve Muaviye Anlaşması Üzerine

Ali harici İbni Mülcem tarafından şehit edildiğinde (661) ikinci imam Hasan otuz yedi yaşında bulunuyordu. El müctaba 'seçkin,seçilmiş' sıfatını taşıyan Hasan'ın Muaviye'ye boyun eğmesi ve onu İslam halifesi olarak kabullenmesi iki türlü değerlendirilmektedir: Birinci değerlendirmede Hasan acımasızca eleştirilerek halifeliği savaşsız Muaviye'ye teslim ettiği için onunla alay

edilmiş. Batılı ve tarafsız (!) görünen tarihçiler tarafından, kadınlara aşırı düşkün, öngörüsüz, iktidarsız, lüks ve rahat yaşam isteyen biri olarak betimlenmiştir. Hatta J. Wellhausen, "Hasan, hak ve hukukunu şerefsizce satmıştır"diyerek hakarete kadar vardırmıştır.(Julius Wellhausen, Çev. Fikret Işıltan, *İslamiyetin İlk Devrinde Dini-Siyasi Muhalefet Partileri*, Ankara-1989, s. 157) Avrupa merkezci idealist tarihçiler, İmam Hasan'ı alçaklık ve korkaklıkla suçlamış; Emevi ve Harici yandaşı, daha sonraları Abbasi dönemi Sünni tarihçi yazar ve şairlerin anlattıklarını temel almışlardır. Şii tarihçi ve yazarlar ise bu değerlendirmeyi asla kabul etmezler. Onlar, Küfeli Şiiler ve orada bulunan ordunun başındaki Ali'nin Medineli ve Mekkeli dostları tarafından seçilen Hasan'ın halifelikten çekilmesini, alçakça bir zayıflık ve korkaklık değil, tersine gerçekçi ve şefkat-merhamet dolu bir olay olarak gösteriyorlar. Yaklaşık 40 bin kişilik ordunun başında, babasının öcünü almak için Haricileri takibeden Hasan, Muaviye'nin başında bulunduğu Suriye ordusuyla karşılaştı. Kendisine haber gönderip müzakere isteyen Muaviye, öbür yandan Küfeliler arasına soktuğu gizli adamlarıyla yaydığı yalan haberler ve dağıttığı rüşvet Hasan'ın ordusunu parçaladı. Çeşitli kabilelerden oluşan birlikler uyuşmazlığa düştü ve Hasan'ı yüzüstü bıraktılar. Bir kısmı ona başkaldırdı, bir kısmı Muaviye ordusuna katıldı.Hatta Hasan'nın çadırını yağmalamaya giriştiler. Dolayısıyla Hasan yanında kalan bir avuç yandaşı ve yakınlarının kanı dökülmesin diye halifelikten vazgeçip Medine'ye çekildi. (Moojan Momen,
An Introduction to Shi'i Islam
, Yale University Press-1985, s.26-27)

Elbette ki Hasan, ne bir korkak ve alçak ve ne de onursuzca hukukunu satmıştır. Ancak İmam Hasan, Sıffin savaşında kaybetmek üzere olduğu anda durumu lehine çevirebilen kurnaz bir politikacı, hem silah hem de ekonomik zenginliği elinde bulunduran egemen sınıfların temsilcisi Muaviye tarafından anında tuzağa düşürülecek kadar zayıf ve deneyimsizdi. Ali, Muaviye ve Amr ibn ül As'ın hileleriyle, yendiği halde yenilmiş sayıldığı sözü edilen savaşın hemen arkasından, toparlanamadan Muaviye'nin üzerine gitmesi gerekirken, arkadan vurmamaları için kendisini terkeden Hariciler'e yüklenmiş ve onlarını büyük bir kısmını Nehrivan'da kılıçtan geçirmişti. Birkaç yıl bekledikten, yani Küfe'yi Halifelik merkezi olarak hazırladıktan sonra bunu yapması Muaviye'yi daha da güçlendirmiş, hatta bu arada aynı hilekar siyasetiyle Mısır eyaletini de ele geçirmişti.

Hasan'ın durum değerlendirmesi yapmadan, gücünü ve ordusunun sadakatini tam anlamadan, asıl düşmanını gözden kaçırarak, salt babasının öcünü almak için Haricilerin üzerine gitmesi doğru değildi belki. Çevresinin etkisiyle Hasan'ın bu aceleciliği, Muaviye'nin çok işine yaradı. Muaviye Küfe'deki Halifelik yönetim çevresindeki sınıfların tereddütlerini ve Hasan'ın asıl, bir toplumsal ihtilalle babasını halife yapmış olan aşağı sınıflardan halklarla, yani Sabailerle ilişkilerinin kopukluğunu gördü. Çıkar gruplarını rahatlıkla satın aldı. Müzakereler sırasında Hasan'a, kendi durumlarının tıpkı Ebubekir ile Ali arasındaki halifelik anlaşmazlığına benzediği haberini göndermişti. Ebubekiri tutan kabile şeflerinin çokluğu yanında, yönetime daha layık olsa bile Ali'nin zayıf oluşu, onu evine kapanmaya zorunlu kılmıştı. Hasan'ın böyle yapmak zorunda olduğunu açık açık söylüyordu. İşte Hasan, Muaviye'nin bu değerlendirmesinin doğruluğunu görerek, babası gibi evine ve inancına sığınmak zorunda kalmıştır. 17.yüzyılda

yaşamış, 4. İmam Zeynelabidin'in oğlu Zeyd soyundan gelen Senirkentli Veli Baba, *Menakıbna me* 'sinde anlaşmayı dönemin türkçesiyle şöyle anlatmaktadır:

"Hz. Murtaza'nın şehadetinden sonra bivefa Küfi'lerin (*vefasız Küfelilerin*) teşvikiyle Şam üzerine ordu çekmiş ise de, Anbar nahiyesinde Şam askeri karşıladığından ve zati alisi bu yolda sefk-i *dem (kan dökmek*) istemediğinden Muaviye ile beş şart üzerine, Muaviye'nin teklifi vecihle hicretin kırkbirinci senesinde (M.661) hakk-ı hilafetini ana terketmiş. Ve ol şartlardan evvelkisi şart: Hz. Ali K.V.ye la'n ve şetim (*lanet ve küfür*) olunmaya. İkincisi: İmam Hüseyn Muaviye'ye tebaiyyet itmeye ve biat teklifinden muaf tutula. Üçüncüsü: Şam valisi Muaviye yerine kimseyi kaimmekam kılmayub *(yerine kimseyi tayin etmeyip*), andan sonra İmam Hasan Halife-i Resulullah ola. Hz. Ali taraflısı olan bazı rical (*ileri gelenler*) incitilmeye ve hapishanede ise koyverile. Beşincisi: Her sene İmam Hasan Basra'dan ikiyüz bin guruş ala (*Kuruş, gümüş dirhem karşılığı olabilir! İ.K.*) Zira Şah-ı vilayet (Hz.Ali) şehid oldu. Yirmi iki evlad ve dört nisa'ye (*kadına*) sekizyüz guruşluk malı kaldı. Bu sebebten Evlad-ı Ali cümlesi fakıyr idiler. Lakin Muaviye beş şartın dördünü kabul ittim. Beşincisi La'nı Ali ve sebbi Ali (*Ali'ye lanet ve küfür*) olmamak kabil değildir. Meğer ki İmam Hasan kangı camide bulunur ise, o camide sebb ve la'nı Ali olunmasın, başka olmak mümkün değildir, didi. Hah-ı nahah (*ister istemez*) tarafeynden kabul ittiler. Badehu (*bunun üzerine*) dairesi halkıyla (*Hasan*) Medine-i Münevvera'ye giderek kuşe-i inzivaya çekilmiş idi." (*Veli Baba Menekıbname'si* , Haz. Doç.Dr. Bedri Noyan, İstanbul-1993, s.82)

Hasan'ın ne denli yalnız kalmış olduğu, bu koşulların ileri sürülmesi ve kabul edilmesinden anlaşılmaktadır. Sorumluluğunu yüklendiği ailesini açlığa tutsak kılmamak için, babasına cami mimberlerinden küfredilmesini bile sineye çekmiştir Hasan. Kuşkusuz sadece Hasan tarafından değil, ailecek kabul edilmiştir bu onur kırıcı koşullar. Çünkü Ali ailesinin başka kurtuluş yolu yoktu. Ancak Hasan aile içinde seçilmiş ikinci İmam olarak barışçıl (pasifist) siyasetini ölümüne kadar sürdürmek zorunda değildi. Eğer Hasan Muaviye ile savaşa girseydi, Kerbala olayıyla

Hüseyin'in taşıdığı büyük tarihsel onur onun olurdu. Ama Alis oyu, ehlibeyt soyu tümüyle yokolurdu. Çok hırslı ve kindar bir düşman olan Sufyan oğlu Muaviye, Hasan ve yanındakileri öldürmekle kalmaz, Medine'ye ve Mekke de saldırır tüm Haşimi sülalesinin sonunu getirirdi. Ali Muaviye için, "sen ve baban istemiyerek ikiyüzlülükle İslam'a katıldınız. Peygamberin vefatıyla da eskiye döndünüz cehaletiniz bitimsiz", dememiş miydi? Cehalet devrinin büyük kin ve düşmanlığı bitimsiz sürüp gidecektir.

Muaviye'nin, yapılan anlaşmada Hasan'a, halifelikten vazgeçmesi koşuluyla çok cömert davrandığı görülüyor. Hasan ve yandaşlarına genel af dahil, ailesinin Medine'de rahatça yaşaması için yüklü bir mali kaynak sağlamıştı. Bazı kayıtlara göre ise, daha ileride Muaviye'nin ölümü üzerine halifeliğin Hasan'a devredileceği koşulu bile vardı. Yapılacak olan bir savaşın kendisine daha pahalıya malolacağını bilen Muaviye bunlara seve seve razı görünecekti. Halifeliğe ilişkin madde anlaşmada gerçekten varolmalıydı ki, Hasan buna inanmış ve 8 yıl boyunca Medine'de, kendisine gelip Muaviye'ye başkaldırdığı takdirde, destekleyeceklerini söyleyen heyetlerin önerilerini reddetmiştir. Hiç kuşkusuz Hasan'ı ve kardeşi Hüseyin'i ayaklanmaya zorlayan, Ali'nin ölmediğini ve onun tanrısal özünün şimdi kendilerinde tecelli ettiğini inandıkları için bölük bölük onlara koşan Sabailerdi. Ayrıca Şii oldukları için Muaviye'nin valileri aracılığıyla Ali'ye küfrettirerek ağır baskı altında tuttuğu Küfe kaynıyordu.

M. Momen, "Muaviye İmparatorluk üzerinde öyle bir kuvvetli pençe geçirmişti ki, herhangibir başkaldırı başarısızlığa uğrardı. Üstelik Hasan söz vermiş ve bir anlaşma imzalamıştı."diyerek, Hasan'ın ayaklanmamasına gerekçeler sıralıyor.(Agy.s.28) Bizce Hasan bir isyanı yönetmeye kendini yetkin göremediği için barışçıl siyaset izlemek zorunluğu hissetmişti. Zaten yapamazdı. Medine'de, anlaşma uyarınca Basra'dan gelen ekonomik yardımı kabul ettiği için bir çeşit gözaltı yaşıyordu. 661 ile 680 tarihleri arasındaki bu dönem, politikaya karışmamak koşuluyla verilen bu yardım, onlar için doğrusu bir zül idi. 19 yıl Ali ailesi bir ekonomik gözaltı olan bu ayıbı yaşadı. Hasan hep Muaviyen'nin de anlaşmaya uyacağına inanmak istiyordu. Elbette ki uymadı ve 669 yılında, henüz kırkaltı yaşında bulunan Hasan'ı öldürttü. Büyük olasılıkla Muaviye, Hasan'ın artık isyancılardan etkilenmeye başladığı ve harekete geçeceğinden kuşkulandığı için onu zehirleterek ortadan kaldırmıştı.

Hasan'dan sonra imam olarak Ali ailesinin başına getirilen Hüseyin'in on yıllık Medine yaşamı da farklı geçmedi. Hasan'ın öldürülmesi Ali ailesini iyice sindirmişti. Muaviye yaşadığı sürece onları bu anlaşmaya uymaya zorladı ve gözaltı sürdü. Oysa Küfe'de Hasan'nın ölümünden iki yıl sonra (671) Hucr İbn Adi al Kindi isyanı patlak vermişti.

Muaviye, camilerde minberden Ali'yi lanetlemeyi bir siyaset kurumu haline getirmişti.(1) Bu siyasete bilinen ilk tepki Hucr İbn Adi başkanlığında bir avuç Küfeli Şii'den geldi. Al Kindi

kabilesine mensup Hucr İbn Adi, Sıffin savaşı dahil diğer birçok siyasi olaylarda Ali'nin yanında bulunmuş ve onun tarafından yetiştirilmişti. 671'de Muaviye yönetimine karşı başkaldırdı. J. Wellhausen, Ebu Mihnef ve Taberi'den kaynaklanarak olayı çok geniş biçimde ayrıntılamaktadır. (Agy.s.91-98) İsyan kolayca bastırıldı ve Hucr, altı arkadaşıyla birlikte Şam'a götürülerek Muaviye tarafından idam edildi. Bu yediler, Şiiler tarafından ilk şehitler olarak kutsanır ve saygı görürler. (M.Momen, agy.s.28)

B) Hüseyin ve Kerbela Olayı: Şiilik Ortodoks İslam Olarak Tarihte Yerini Alıyor

Bize göre bu Hucr ve arkadaşları yediler, ortodoks Şii değil, *Sabai* idiler. Çünkü canlarını uğrunda hiç çekinmeden verecek kadar Ali'yi taparcasına seviyor ve ona bağlıydılar. Kutsadıkları varlığın lanetlenmesine dayanamamış isyan etmişlerdi. Muaviye onlara, Ali'yi inkar ettikleri takdirde canlarının bağışlanacağını söylediği halde, sevgi ve bağlılıklarından asla ödün vermediler. Muaviye'nin yandaşı olan Ayşe'nin bile kızıp karşı tavır aldığı bu olaya Hüseyin ve Ali ailesinin davranışı yahut haberli olup olmadıkları hakkında bir bilgi yoktur. 70-80 sonra, Hucr'ün mensup olduğu Al Kinda kabilesinden Banu Kinda'nın güçlü partisi,
Sabai
liğin devamı ve daha gelişmiş kolu olan
Mansuri
lerle birlikte halife Abdülmelik'e başkaldırmıştır.

Baştan Hucr'ün arkasından gitmekten çekinen kabile üyeleri, Sükun'lu Malik b. Hübeyre'nin hapse atılmış diğer bazı isyancıları parayla da olsa kurtarmasından sonra birlikte harekete katıldılar. Ziyad tarafından Şam'a götürülmüş olan Hucr ve arkadaşlarını kurtarmak için silaha sarılarak yürüyüşe geçtiler. Malik'in başında bulunduğu kuvvet Şam'a yaklaştığında, Hucr ve arkadaşlarının idam edildikleri haberi gelmişti. Onları serbest bırakması için Muaviye'ye ricacı göndermiş olan Malik b. Hübeyre çok öfkelenmiş saldırıya hazırlanıyordu. Siyaset kurnazı Muaviye onları silahla karşılayarak, isyanın büyüyüp genişlemesine meydan vermedi. Onları parayla karşıladı. Muaviye'nin 100 bin dirhem (gümüş) göndererek Malik'in öfkesini yatıştırdığı ve kendisinin haklılığına onu inandırdığını öğreniyoruz. Açıkça görüldüğü gibi Muaviye Sükun kabilesi başkanı Malik b. Hubeyre'yi 100 bin dirheme satın almış ve isyanı bastırmıştı. Bu olay, kabile aristokrasisinin inanç değil çıkarlar doğrultusunda hareket ettiklerinin en belirgin örneğidir. İşte Hüseyin'i Küfe'ye çağırıp, halife olarak başlarına geçirmek isteyenler de toplumun bu kesimiydi.

Muaviye 680 yılında öldü. Şii yazarlara göre, sözde ölüm döşeğinde acı bir vicdan azabıyla kıvranıp durmuş. Yaptıklarından dolayı ufak bir vicdan azabı duyan adam, ölmeden önce oğlu Yezid'i halef olarak atayıp zorba bir hanedan yaratmazdı. Medine valisi Velid b. Akab, İmam Hüseyin'i Yezid'e biat etmeğe zorlayınca Mekke'ye göçetmişti. M. Momen: "İslam yasalarıyla alay eden bir sarhoş olan Yezid'in halifelik makamına oturması namussuzca bir tecavüz, bir gasıptı. Küfe'de halk bir kere daha kaynaşmaya başladı. Artık Medine'ye Hüseyin'i Küfe'ye gelmeye ve kendilerine liderlik yapmaya zorlayan mektuplar ve haberler geliyordu"diye yazıyor.(Agy.s.28) Çağıran Küfe'nin nüfus çoğunluğunu oluşturan kozmopolit halkı mı? J. Wellhausen'in açıkladığı gibi, Küfeliler ondan yanlarına gelmesini ve başlarına geçerek Emevi egemenliğine karşı ayaklanmasını istediler. Hüseyin'e mektup yazanlar her kabileden nüfuz ve itibar sahibi kimselerdi. Ayrıca sayıca ve nüfuzca önde gelen Yemenliler de bulunmaktaydı. Kısacası kentin yerli zenginleriyle, Küfe'ye yerleşip varlık sahibi olmuş yabancı kabilelerin başlarıydı.

1) Hüseyin Müslim Akil'i Küfe'ye Gönderiyor

Hüseyin Küfe'den gelen çağrıları değerlendirmek istedi. Yezid'in valileri, hangi şehirde otururşa otursun ona boyun eğmeğe zorlayacaklardı. Onun için Küfe'ye gitmeye ve orada şansını denemeye karar verdi. Başka çıkar yolu da yoktu. Ondokuz yıldan beri Medine'de yaşadığı ekonomik gözaltı Ali ailesini giderek yozlaşmaya itmişti. Zaten Medine zevk, eğlence ve mizah merkezi halini almış; buradaki Haşimiler siyasetten ve savaşlardan uzak, Peygamberin kabilesinden olma ayrıcalığının zevkini çıkarıyorlardı. İmam Hüseyin bu yozlaşmayı ve kendi ailesinin prestijinin azaldığını görüyor üzülüyordu. Küfe'de istediklerini bulamazsa, büyük olasılıkla Yezdicerd'in kızı olan karısı Şehriban'ın ülkesi İran'a geçip, oraya yerleşmeyi düşünüyordu.

Hüseyin, Mekke'den hareket etmeden önce amcasının oğlu Müslim Akil'i gizlice Küfe'ye gönderdi ve ondan haber beklemeye başladı. Anlaştıkları üzere Müslim önce Sakif kabilesinden, beş yıl sonra Hüseyin ve Ali ailesinin öcünü almak için Kaysaniya adıyla büyük Sabai-Alevi hareketini başlatacak olan Muhtar b. Ubeyd'in evine indi. Bu gösteriyor ki, Hüseyin Küfeli ortodoks Şiilerden çok Ehlibeyti kutsallaştıran Sabai akımı yandaşlarına güveniyordu. Ancak Küfeli soylular Müslim Akil'i oradan alıp, Murad kabilesinin önde gelen zenginlerinden Hani b. Urve'nin evine yerleştirdiler. Çok dikkatli ve gizli propaganda toplantılarıyla, bir ay içinde yirmi bine yakın Küfeli Şii Hüseyin'e biad yeminiyle ihtilal ordusuna kayıt yaptırdı. Elbetteki bunları Şam'daki halife Yezid'in kulağına ulaştırmışlardı casusları. Yezid'in ilk işi, ılımlı ve harekete gözyuman Küfe valisi Numan b. Beşir'i görevden alıp, Basra valisi Ubeydullah b. Ziyad'i onun yerine geçirmek oldu.

Ubeydullah daha Basra'dayken Hüseyin'in hedefi hakkında geniş bilgi edinerek gelmişti Küfe'ye. Buna karşılık, "evinde yabancı saklayan ya da yabancı görüp de haber vermeyen çarmıha gerilecektir" tehdidi işe yaramamış, Müslim Akil'in saklandığı ev ihbar edilmemişti. Sonunda Makil adında bir azatlıyla 3000 dirhem vererek, onu Partiye bağışlamak kandırmacasıyla tanınmış bir Şiinin evine sokmayı başardı. Müslim'e ulaşan Makil, Hüseyin'e biad ederek onun güvenini kazanıp aralarına girdi. Böylece Hani B. Urve'nin evinde olup biten herşeyi günü gününe vali Ubeydullah bin Ziyad'a bildirdi.

Herşeyi öğrenen vali, Hani b. Urve'yi konağına çağırıp , Şii eşrafın önünde dövdü hakaret etti. Sonra idam edip Kasaplar pazarında meydana astırdı. Ne kendi kabilesi ve ne de diğer Şiiler onu kurtarma girişiminde bulunmadı. Ayrıca gelişigüzel birkaç kişi daha yakalanıp kendi kabilelerinin oturduğu mahallelerde astırıldı. Ertesi gün Müslim Akil yanında bulabildiği taraftarlarıyla pazar yerinde toplandı, sözde valiye başkaldıracak, vuruşacaklardı. Bunu duyan Ubeydullah yanlarına geldi. Kendisiyle birlikte sadece otuz silahlı muhafız vardı. Ayrıca parayla satın aldığı en itibarlı Küfe Şiileri eşrafından yirmi kişi de yanında bulunuyordu. Ubeydullah'ın yerine, bizzat bunlar isyancıları dağılmaları için uyardılar. Müslim Akil'i tek başına bırakıp dağıldılar. Sokaklarda sığınacak ev arayan Müslim'i, al Kinde kabilesinden dul bir yaşlı kadın içeri aldı. Ama kadının oğlu korkusundan kabile başkanına, o da valiye bildirince Müslim Akil yakalandı ve vali Ubeydullah tarafından idam edildi. Böylelikle Küfeli ortodoks Şiiler bir kere daha Ali ailesine ihanet ettiler. Bu kez, biraz Ubeydullah'ın kılıcının korkusundan, ama daha çok parasına tamah ederek ihaneti gerçekleştirdiler.

2) Hüseyin Bir Daha Dönmemek Üzere Mekke'yi Terkediyor

Kayıtlara göre İmam Hüseyin Küfe'ye gelmek üzere Mekke'den ayrıldığı gün (10 Eylül 680) Müslim Akil öldürülmüştü. Hüseyin'in Mekke'den ayrılmasına başından gittiği için, en çok sevinen vali İbn Zübeyr oldu. En yakın akrabalarından Abdullah b. Cafer'in oğulları kadınarı ve çoçuklarıyla birlikte, 54 yaşında bulunan Hüseyin'le yola çıktılar. Abbasoğullarından kimse katılmadı. Sadece elli silahlı vardı yanında. Gerisi kadın ve çocuklardan oluşuyordu. Hüseyin Tanim'de, Şam'a giden bir kervanı ele geçirdi. Çünkü develere ihtiyacı vardı. Bundan sonra Küfe yolunu tutarak Zat, Irk, Vadi Zürrumme'den geçerek Hacir, Zerud ve Salebiye üzerinden Zübale'ye ulaştı. Burada Hac ziyaretinden dönen birkaç Küfeli de ona katıldı. Hüseyin çağrı mektupları ve imzalı biat yeminleri yanında bulunduğu için, düşlerinde Küfe'de sadık Şiilerle (!) yükselteceği büyük isyan hareketini yaşıyordu.

Hüseyin Salebiye'de Müslim'in acıklı öyküsünü öğrendi. Küfeli Ebu Mihnef'ten kaynaklanan J.

Welhausen “bu haber üzerine, eğer öldürülen Müslim’in, kendilerine intikam hakkı ve görevi düşen erkek kardeşleri razı olsalardı, Hüseyin seve seve geri dönecekti.”diyor.(Agy.s.104) Bizce Hüseyin, yukarıdaki açıkladığımız nedenlerden ötürü Medine’den de, Mekke’den de bir daha geri dönmemek üzere ayrılmıştı.

Küfe valisi Hüseyin’in yola çıktığını çoktan öğrenmiş ve onu Küfe’ye sokmadan ortadan kaldırmak yollarını arıyordu. Çünkü Şam’daki halife Yezid’in kesin emriydi bu. *Veli Baba Menakıbnamesi’*
nde “Muaviye ölürken oğlu Yezid’e vasiyet idip, ‘ben Ali ile Hasan’ın işini bitürdüm, cümle memaliki sana biat ittirdüm. İmam Hüseyin’in işini de sen bitür.’diye vasiyyet eyledi”demektedir. (Veli Baba, agy.s.81) Yezid de halifeliğini elinden kaçırmamak için, acımasızca bu vasiyeti yerine getirmiştir.

Ubeydulah b. Ziyad, önce Kadisiye’den Tamimli Hür b. Yezid’in kumandasında bin kişilik öncü birlik gönderdi. Ama asıl, başında Muhammed’in sahabelerinden Sad b. Ebu Vakkas’ın oğlu Ömer’in bulunduğu 4000 kişilik kuvvet, Kerbala yakınlarında bekliyordu. Bu kumandana Yezid, Rey valiliği sözü vermişti. Hüseyin’e boyun eğdirdiği takdirde hemen gönderecekti. Hür b. Yezid, Küfe valisi Ubeydullah’tan, Hüseyin’e dinlenme olanağı kullanması ve onun bir kalede veya su kenarında konaklamasına izin vermemesi buyruğunu almıştı. Kendisini hemen arkasından izleyen bu öncü birlik yüzünden ne Ninive ne de Gadıriye ve Şefiye’de konaklayabildi. Hüseyin’i bir dost görünüşü altında herhangibir saldırıda bulunmadan öylesine yakından izliyorlardı ki, arkasında namaza duruyor. Hatta Hüseyin’in susayan askerlere kendi sularından verdiği bile anlatılmaktadır.

Her fırsatta Ali ailesini ve yandaşlarını eleştiren, sıkça kusur bulan, onlara karşı düşmanca tavır koyan Julius Wellhausen, dönemin siyasi olaylarına her nedense Emevi hayranlığı içinde bakmaktadır. Burada da “Hüseyin, Hür’ün emrindeki birkaç atlıya saldırması için yapılan teklife uymadı; savaşı başlatan kişi olmak istemiyordu” (Agy.s.106) diyor. Koca bir birlik, bir silahlı müfrezeydi bu, birkaç atlı değildi ki! Hüseyin’in, Küfe’ye yaklaşmasını önlemek için, bin kişilik bir askeri müfrezenin genç kumandanı Tamimli Hür’e (to al-Hurr at-Tamimi, the young commander of a military detachment numbering one thousand, to intercept Husayn’s party as it approached Kufa: M. Momen, agy.s.29), elli kişilik silahlı adamıyla saldırması bir kurtuluş mu olacaktı? Tersine kurduğu dostluk ve gösterdiği sevgi, Hür b. Yezid’in tek başına da olsa, daha sonra Hüseyin’in yanına geçmesini sağlamıştır. Onun uğruna şehit olmuştur.

3) İmam Hüseyin Kerbela Çölünde Ölümüne Direniyor

Hüseyin sonunda Fırat'a uzak olmayan susuz bir alanda, 'kısır, çorak' anlamına gelen Akr köyüne yakın bir yerde konaklamaya zorlandı. Ömer b. Sad, Hazar Denizi kıyılarında ayaklanmış Daylemlileri bastırmak için Küfelilerden oluşturduğu 4 bin kişilik ordusuyla, aldığı emir üzerine Hüseyin ve adamlarını kuşattı. Görüldüğü gibi Hüseyin'i çağırıp başlarına geçmesini isteyen, biat yemini imzalayan Küfe'nin saygın kişileri, şimdi Ömer b. Sad'ın kumandasında düşman olarak karşısında bulunuyorlardı. Ali ailesini sevdiklerini ve onların Şiası (yandaşı) olduklarını ileri sürenler, inançları uğrunda şavaşa girmemişler. Ama Ömer b. Sad'la Cihad'a, yani fetih savaşlarına katılmaktan çekinmemişlerdi. Çünkü bu savaşların ardında ganimet vardı, mal, para, toprak kazançları vardı. Öyle korkuyla yada zorlanarak filan katılmış değillerdi bu orduya...

Ömer b. Sad, Hüseyin'e buraya niçin geldiğini sordurduğu zaman, o da kendisinin yanında bulunan Küfelilerin davet mektuplarını çıkarıp göstermişti. Ama şimdi artık burada kalmasına bir gerekçe bulunmadığını, çekilip gitmesi için izin verilmesini istedi. Taberi'nin Duhni'den rivayetine göre Hüseyin, Medine'ye geri dönmek yada sınır boylarında kafirlere karşı savaşmak veyahut da Şam'a Yezid'in yanına gönderilmek istiyordu. Ama yine Taberi Tarihi'nde, Abu Mihnef'in 'Hüseyin bunlardan hiçbirini istemediği, yerinden ayrılmak niyetinde olmadığı' görüşüne de yer verilir. (J.Welhausen, agy. s.107) Bizce Ömer b. Sad ile istişareleri sırasında, Hüseyin gerçekten sınır boylarına gitmek isteği göstermiş olmalıdır. Çünkü buradan onun, İran'a geçmek ve oralarda güçlenerek ve herşeyi talan edilmiş, toprakları ellerinden alınarak kendi topraklarında köleleştirilmiş arap olmayan halkların başında bir ihtilal yapma niyeti sezilebilir. O topraklara gitmek için de Ömer b. Sad'ın ordusuna katılarak olmasa bile, koruması altında Irak'tan çıkması gerekiyordu. Ömer için böyle bir durumda, Küflelileri bu kez gerçekten Hüseyin'e kaptırılacağı korkusu sarmış olmalıdır. Hemen arkasından Ömer b. Sad, Ubeydullah'la görüşmüş. Ondan Hüseyin'in, Yezid'in halifeliğini kabul etmeyip, ona biat etmediği takdirde, bir yere bırakılmaması ve zor kullanması buyruğunu almıştı. Ayrıca, eğer bunu yapamayacaksa, ordunun kumandasını derhal, buyruğu getiren Kays kabilesinden Şimr b. Zi Cevşen'e devretmesini istiyordu Küfe valisi Ubeydullah. Belliki, babası Sad b. Vakkas İslam Peygamberinin sahabelerinden ve Ali'nin yakın dostlarından olması dolayısıyla Ömer'e fazla güvenmiyordu. Ömer b.Sad, başındaki orduyu yönlendirip Hüseyin'in tarafına geçseydi, tarihin seyri değişebilirdi. Hemen Küfeyi alıp, Hüseyin adına yükselteceği büyük bir Şii isyanıyla iktidara yürüyebilirdi.

Ömer b. Sad, Rey valiliğinin elinden gideceği telaşı içerisinde, aynı günün gecesi boyunca saldırı hazırlıkları yaptı. Fırat tarafından sarılarak, suyun önünü kestiler. Hüseyin Yezid'e biat etmeyeceğini kesin bir dille söylemişti. Daha sonra kampında bulunan yakınlarına, Yezid'in istediğinin kendisi olduğunu, isteyen herkesin gidebileceğini içtenlikle açıklamasına rağmen, kimse onu terketmedi. Tek başına da kalsa şehit oluncaya kadar savaşacaktı. Düşmanlar çadırlarının önündeydi, karşılıklı konuşmalar yapılıyordu. Hüseyin'le birlikte ailesinden 18 ve yandaşlarından 54 kişi olmak üzere savaşabilecek 72 kişi vardı. Gerisi kadınlar ve çocuklardan oluşuyordu. Kampın suyu ve yiyeceği tükenmişti.

Ertesi gün, 10 Muharrem Çarşamba günü (10 Ekim 680) şafakla birlikte saldırı başladı. Bu karşılıklı iki gücün vuruşması değil, bir imha savaşıydı, bir soyun kırımıydı. Bir yanda 5 bine yakın Şam halifesi Yezid'in ordusu, öbür yanda 72 savaşçı. Tarihin o ana kadar eşi görülmemiş dengesizlikte ve kural tanımayan bir çarpışmasıydı. Ortaçağ savaşlarında mertlik ve yiğitlik başkuraldı. Ama Kerbela'da tam anlamıyla kahpelik, döneklik, satılmışlık ve acımasızlık yaşanmış. Din, ahlak ve insanlık kurallarını tamamıyla dışına çıkılmış. Kişisel hırslar, bencillik ve çıkarlar önde tutulmuştur. Hüseyin'in akrabaları ve sadık adamlarının hepsi de yiğitçe dövüşerek düştüler. Bazıları omuzlarına kırbaları, tulumları takıp Fırat'tan su almak için Ömer b.Sad'ın saflarını yararak, bazıları tek başına 15-20 kişiyle birden çarpışarak şehit oldular. Bu çoğu Küfeli Şii askerleri öylesine mal ganimet ve para hırsıyla donatmışlardı ki, bir an önce bu bir avuç Kerbala mazlumunu ezip, Desteba'da Daylemliler üzerine cihad için yola çıkma acelesi içinndeydiler. İslam dinini yayma adına kutsal cihadı düşünenler, İslam Peygamberinin torununu katletmenin inanç ve ahlaki sorumluluğunu akıllarından bile geçirmediler. Askerlerden kumandanlara ve valisine kadar hepsinin vicdanları körelmiş, insanlıklarını unutmuş, çıkar ve makamlarının tutsağı olmuşlardı. İçlerinde insanlığını anımsayan tek kişi Tamim kabilesinden Hür b. Yezid oldu. Yezid ordusunun öncü müfrezesi genç kumandanı Hür tek başına Hüseyin'in tarafına geçti ve yiğitçe vuruşarak şehit oldu.(2)

Hüseyin'in üvey kardeşlerinden Abbas su kırbası omuzunda, yalın kılıç safları yararak ırmağa ulaşan tek savaşçı olmuştu. Çadırdaki kadın ve çocukların "suuu, su!"diye inlemeleri, son kalan savaşçı erkek olarak onu öylesini etkileyip güçlendirmişti ki, yardığı saflardaki yüzlerce kişi engel olamamış suya ulaşmıştı. Kırbayı doldurup attı omuzuna ve yine daldı safların arasına. Vuruşmaktan gücü kesilmek üzereydi. Korkularından yanına yaklaşamayan Yezid askerlerinden birkaçı gücünün kesildiğinin farkına vararak, arkadan önden saldırıp, iki kolunu birden omuzlarından budadılar. Kırbayı dişleriyle tutarak çadıra yetiştirmeye çabalıyordu. Üzerine oklar yağmaya başladı. Kırbayı delip suyu toprağa akıttılar ve Abbas'ın vücudunu delik deşik ettiler.

Buna rağmen sağ kalan tek yetişkin erkek olan Hüseyin, çadırda inleyen birbuçuk yaşındaki oğlunu alıp kollarıyla havaya kaldırarak ona olsun acımalarını, bir damla su vermelerini istedi. Bazı kayıtlara göre, Hüseyin çocuğunu havaya kaldırırken, Sad İbn Vakkas'ın oğlu Ömer onu gördü. Yanında duran keskin nişancılarından Harmele'ye "Harmele, Hüseyin'e bir cevap ver!" demesiyle, zalim okçu Hüseyin'in herkesin görmesi için elinde yükselttiği masumun boğazına nişan alıp bir ok gönderdi. Çocuğunu, babasının elinde şehit etti. (M. Tevfik Oytan, *Bektaşiliğin İçyüzü Cilt 1*
,
İstanbul-1960, s.246) Askerler giderek çemberi daraltmaya ve kadınların ve çocukların bulunduğu çadıra doğru yaklaşmaya başlamışlardı. Hüseyin kılıç ve kalkanının alıp son gücüyle saldırdı. Birçoğunu tepeledikten sonra aldığı 33 kılıç yarası ve 34 darbeyle onu yere yıktılar. Kimsenin kafasını kesmeğe cesaret edemediğini gören Şimr, hemen kılıcını çekip Hüseyinin kafasını gövdesinden ayırdı. Askerler gerek Hüseyin'in başsız bedenini ve gerekse çadırdaki karısı, kızı ve yakınlarının karısı çocuklarını soyup yağmaladılar, çırılçıplak bıraktılar. Hüseyin'in

kesik başını alan Şimr, hasta olduğundan savaşa katılamıyan Hüseyin oğlu Ali (Zeynelabidin) ve kadınlarla çocukları çıplak develere bindirip kafile halinde Şam'da haber bekleyen Yezid'e götürdü. Aynı Şimr'in 656'daki Sıffin savaşında Ali'nin şiası (yandaşı) olarak Muaviye'ye karşı çarpıştığı bilinmektedir. (J.Welhausen, agy. s.114, dipnt.40)

4) Kerbala Olayı Üzerine Şii Görüşünün Eleştirisi

Hüseyin, Irak'a yaklaşırken Küfe'de isyanın çökertildiği üzerine bir dolu uyarı almıştı. Doğrusu Şii tarihçileri, yolculuk sırasında konaklama yerlerinden birinde (Salebiye'de) Küfe'den korkunç haberi aldıktan sonra Hüseyin'in yanındaki yoldaşlarını toplayıp, kendilerini ölüm ve felaketin beklediğini, onlara anlatmış olduğunu kaydetmektedir. Hüseyin, bu noktada Medine'ye geri döner ya da kendisine yapılmış olan Tayy kabilesinin dağlık bölgedeki kalelerine sığınması önerisini kabul edebilirdi. Bu hareket yollarını reddettiği gibi, Küfe'ye ve bir felakete doğru gitmekte ısrarlı olduğu için kendisini hemen terketmelerini bildirmişti.

M. Momen, bu konularda düşüncelerini belirttikten sonra, aynı sayfalarda Kerbala olayı ve Hüseyin'in büyük direnci, kendini kurban edişi üzerinde çağdaş Şii tarihçilerinden S.H. M. Jafri'nin yorumundan, bazı ayrıntılar geçmektedir. Jafri özetle şunları söylüyor :

"Açıktır ki Hüseyin, karşılaşacağı tehlikelerin tamamıyla farkındaydı. Kafasında İslam toplumunun bilincinde bir devrime neden olmayı planlamış ve bir stratejiye sahip bulunuyordu. Ayrıca açık olan bir şey daha vardı; Hüseyin Hicaz'da kolay yapabileceği bir askeri desteği örgütleme ve harekete geçirmeye çalışmadı ve ne de mevcut herhangibir fiziksel gücü kendi çıkarı için kullanmayı denedi…Öyleyse Hüseyin'in kafasında ne vardı? Neden hala Küfe yönünde gidiyordu? Batılı İslam tarihçiliği, bütün dikkati Kerbala olayının hemen göze çarpan dışsal görünüşü üzerinde toplamış ve Hüseyin'in kafasındaki çatışmayı (ihtilafı) tartışarak içsel tarihi çözümlemeye asla uğraşmadığını göstermek doğrusu cansıkıcıdır.... Oysa bir bütün olarak Kerbala olaylarını dikkatli bir araştırma ve analiz, Hüseyin'in başlangıçtan beri, Müslümanların dinsel bilinç ve anlayışlarında tam bir devrim, bir ihtilal yaratmayı planladığı gerçeğini açığa çıkarır. Hüseyin'in davranış ve eylemlerinin hepsi gösteriyor ki o, askeri güç ve kudret aracılığıyla kazanılan bir zaferin daima geçici olduğu gerçeğinin farkındaydı. Çünkü daha güçlü bir iktidar zaman içinde onu çökertebilir. Fakat acı çekme ve kurban vermeyle kazanılmış yengi ebedidir ve insan bilinci üzerinde silinmez izler bırakır…"

Gerçekte Jafri'nin düşündüğü gibi, Hüseyin'in Mekke ve Medine halkından askeri bir örgütlemesini sağlayacak somut koşullar yoktu. Yezid'in valilerinin ağır baskıları ve mensup

olduğu Haşimi kabilesinin de siyasetten uzak durmaları için verilen paralarla ekonomik rahatlığa kavuşmuş olmaları bu duruma engeldi. Ayrıca Hüseyin'in aristokrat tavrı da, bu kentlerdeki köleler ve yabancı (mevali) azatlılarla, yani emeğiyle geçinen aşağı sınıflarla ilişki kurmasına engel oluyordu. Ya da yönetimin baskısından kuramamıştı. Daha sonraki yıllar üvey kardeşi Muhammed Hanefi bunu başaracaktı.) Oysa Ali'nin ve Ehlibeytin gerçek destekleyicileri ve kendi ailesini kutsallaştıran, bu uğurda canlarını vermekten çekinmeyecek olan toplumun bu kesimleriydi. Hepsi de amansız koğuşturmalar yüzünden yeraltına inmiş Sabayi örgütlenmelerine bağlıydılar. Daha sonraki yıllar üvey kardeşi Muhammed Hanefi bunu başaracaktı. Hüseyin ise siyasetini, Hicaz dışındaki kabile başkanlarını kutsal aile ayrıcalığıyla kendisine çekmeye bağlamıştı. Bir de, daha önce sözünü ettiğimiz İran ve İslam İmparatorluğunun sınır boylarına ulaşmak olabilirdi…

Jafri yorumunu tam bir idealist diyalektik içinde sürdürmektedir:

"Eylem ve karşı eylem (*action and reaction*) arasındaki mücadele ve çatışmanın doğal gelişimi şimdi gündemdeydi. Yani, Muhammed'in ilerici İslamcı eylemi (
progressive İslamic action
), İslamöncesi putperstlik pratiğinin düşünme yöntemleri içerisinde Arap tutuculuğunu bastırdı. Fakat otuz yıldan daha az bir zaman içinde bu Arap tutuculuğu, Muhammed'in aksiyonunu bir kere daha değiştirmek ve bozmak için, güçlü bir reaksiyon (karşı eylem) başlamıştı. Yezid'in karakterinde tam iktidar oldu. İslam şimdi, Hüseyin'in düşüncesinde, eski Arap reaksiyonuna karşı Muhammed'in aksiyonunu (eylemini) yeniden etkin kılmanın korkunç gereksinimi içindeydi ve bunun için tam anlamıyla bir sarsıntıya muhtaçtı…Hüseyin'in, İslama ilişkin ilkelere karşı açıkça reaksiyon gösteren Yezid'i kabul etmesi, Muaviye ile Hasan'ın durumunda olduğu gibi sadece politik bir düzenleme anlamına gelmeyecekti, aynı zamanda Yezid'in karakteri ve yaşam yolunu onaylamak olacaktı…Hüseyin, sadece silahlı gücün İslam eylemi ve bilincini kurtaramıyacağını anladı. Ona göre büyük bir sarsıntıya, kalbleri ve duyguları sarsmaya gereksinim vardı. Bunun, sadece acıçekme ve kendini kurban verme sayesinde başarılacağına karar verdi. Bunu anlamak, özellikle Sokrates ve Joan of Arc (Jean d'Arc) gibi idealleri için ölümü kucaklayanların kahramanca eylemleri ve fedakarlıklarını iyi değerlendirenler için anlamak zor olmayacaktır. Bunların hepsinin üstünde, insanlığın kurtuluşu için İsa'nın kendini feda etmesi örneği vardır…" (M.Momen, agy.s. 31-32)

Elbetteki onuru, düşünce ve inançları ve büyük idealler için canını vermiş kişilerden insanlık çok şey öğrenmiş. Onlar çağlar boyu kendilerinden sonra gelenler için, erdem, yiğitlik, korkusuzluk ve haksızlığa direnme örnekleri oluşturmuşlardır. Hüseyin de bu örneklerden biridir. Hüseyin'in büyüklüğü, Yezid'in haksızlığı ve zalimliğine boyun eğmemek için, bir avuç yandaşıyla 4-5 bin kişilik silahlı çıkarcı güce Kerbala çölünde ölümüne direnmesiydi. Jafri'nin yazdığı gibi, Hüseyin ailesini yanına almış, çeşitli uyarılara rağmen 'kalplerde ve duygularda büyük sarsıntı yaratmak ve İslam İmparatorluğunu sarsmak için' Mekke'den kefene dolanıp çıkmamıştı. Ölüme değil,

kurtuluşa ve -doğrudur- “Muhammed’in aksiyonunu” yeniden yükseltmek için, onun gibi mücadele vermeye gidiyordu.

Üstelik Jafri’de inanç duyguları iyiden ağır basmış olmalı ki, sonraki satırlarda Hüseyin’in, babasının kuzenlerinden İbn Abbas’ın, ailesi ve çocuklarını götürmemesi uyarılarını tutmayışını şöyle açıklıyor : “Karşı güçlerin vahşi doğasının genişlemekte olduğunun farkına varan Hüseyin, kendisini öldürdükten sonra Umeydoğulları’nın (Emevi yönetiminin) kadınları ve çocuklarını esir alıp, Kufe’den (*Neredeyse Akr köyüne yakın Kerbala’dan, demesi kalmış. İ.K*) Damascus’a (Şam’a) götüreceğini biliyordu. Esir edilmiş Muhammed’in ailesini götüren (işte) bu kervan Hüseyin’in mesajını halka götürecek, reklamını yapacak ve Müslümanların kalblerini bu trajedi üzerinde düşündürmeye zorlayacaktı (…would publicise Husayn’s message and would force the Muslims’ hearts to ponder on the tragedy. Agy.s.32)”

Tarihsel sonuçları bilen çağdaş Şii yazar, Hüseyin’in de kendi başına gelecekleri aynısıyla bilerek Mekke’den ayrıldığını gerçekmiş gibi anlatması onu yüceltmiyor. Tersine küçük düşürüyor. Başlarda anlattığı bazı nedenlere dayandırıp bir sonuca vardıran diyalektiği de ortadan kaldırıyor. Hüseyin’in kendi alınyazısını bildiği ve buna engel olunanacak her türlü yardım ve kurtuluş önerilerini reddettiğine inanan Şiiler (ve aşırı gelenekçi Alevilerin) anlayışıdır bu. Onlara göre, Muhammed torunu Hasan’ın ağzından, Hüseyin’in ise boynundan öper ve ağlarmış. Sorulduğunda İslam Peygamberi, Hasan’ı ağzından zehir içirerek, Hüseyn’i boynunu keserek şehit edeceklerini söylermiş. Dahası Kerbala’da melekler ve cinler ordularına çekip Hüseyin’e yardıma gelmişler, ama o kabul etmemiş. Örneğin yukarıda sözünü ettiğimiz Hatayi’nin Kerbela şiirinde şu dizeleri görebiliyoruz:

İmdadına geldi cafer-i cinni
Başında var idi yüzbin ecinni
Emreyle Hüseyin koymayak cannı
Ne yaman kastetti kafir murani
…
Emredin adem donuna girelim
Görünerek karşısına duralım
Anlar bize biz anlara vuralım
Yolunda dökelim bir damla kanı

Hüseyin’in İsa’ya benzetilerek, dünya insanlığının kurtuluşu için kendisini ve ailesini kurban etti yargısı da fazlaca idealist yaklaşımdır. Elbette ki İsa Peygamber de insanlığı kurtarmak amacıyla çarmıhta ölüme gitmemiştir. Ancak her ikisi de hak bildiği, doğruluğuna inandığı yaşam biçimini oluşturan inancını sürüdürememektense, ölmeyi yeğledikleri gerçektir. İsa’nın

direnci, çarmıhtaki dayanılmaz büyük ızdırabıdır. Hüseyin ise en yakınlarının, gözleri önünde tek tek hunharca şehit edilmelerinin verdiği büyük manevi acıyla birlikte, son nefesine kadar vuruşarak da direnmiştir.

5) İmam Hüseyin Zalimlerin Zulmüne Karşı Ölümüne Direnmenin Simgesidir, Ağlama ve Dövünme Duvarı Değildir

Onun Kerbala'ya kadar yolcuğunu uzatması ailesini ve kendisini ölüme değil, tersine kurtuluş umudunu yakalaması içindi. Bu umut Hicaz ve Irak topraklarından uzaklaşmaya bağlıydı. Hüseyin'in bu yolla kurtuluşu, Emevi yönetimi altında ezilen, her türlü maddi ve manevi baskıyla sömürülen halkların da zamana yayılı (belirli bir zaman içinde) kurtuluşu olabilirdi. Yoksa Hüseyin, Tamimli Hür b. Yezid'in başında bulunduğu öncü kuvvetlere saldırsaydı yine aynı felaket yaşanacaktı. Küfeli askeri birliğin başındaki Ömer b.Sad'la, dolayısıyla Küfe valisi Ubeydullah ve Emevi Halifesi Yezid b. Muaviye ile görüşmelerin tam sekiz gün sürmesi, kurtuluş için Hüseyin'in bir çeşit gönüllü sürgünde ısrarından olmalıdır. Ancak yönetim onun gizli niyetlerin kuşkulandığından, Kerbala'dan uzaklaşmasına izin vermemiş ve 'Yezid'e biatı' dayatmıştır. Oysa Hüseyin, hangi görünümde gerekçeler gösterilirse gösterilsin, bunun nasıl bir gurursuz ve aşağılanmış bir tutsak yaşam olduğunu biliyordu. Kardeşi Hasan'nın, halifeliğini kabul ederek Muaviye ile yaptığı anlaşmayla yaşadığı 19 yıllık Medine esaretine, kesinlikle bir daha geri dönemezdi. Manevi ölümü değil, direnerek ölümü, nesnel yokoluşu tercih etti. İnsanın, toplum yararına yarattığı düşünce, inanç ve haklı dava uğruna ölümü, onun manevi olarak sonsuza kadar yaşamasını getirmiştir. Hüseyin de, zalimlerin zulmüne ve haksızlığa karşı ölümüne direncin simgesi olarak hep yaşamış, bayraklaşmıştır. Onun yaşaması, Şiilerin her Muharrem ayında 'Kerbala Tragediası' olarak sundukları karalara bürünüp, zincirler ve kesici aletlerle vücutlarına acı verme törenleriyle olmamıştır; o ağlama-sızlama ve dövünmeyle simgelenen cansız duvar değildir. O mücadele, sabır ve direnişte hep yeniden can bulmuştur. Hüseyin'in 14 yüzyıldır yaşaması; öcünü almak adına ilk isyan ateşini yakarak, onun direnişi ve haksızlığa başkaldırısını kendilerine bayrak yapan, 684'lerde Sabai-Kaysani'lerle başlayıp, 15 ve 16. yüzyıllardaki Kızılbaş direnişlerine kadar süren yüzden fazla ihtilalci Alevi siyasetleriyle gerçekleşmiştir.

Emevi yönetimleriyle işbirliği yaptıkları kadar, Abbasi yönetimine büyük vezirler ve valiler vermiş Ortodoks Şiiliğin, Şiilerin Ali evladına, Ehlibeyte sevgisi ve bağlılığı hiçbir zaman Alevilerinki kadar olmamıştır. Çağlar boyu sürdürdükleri, Muharrem ayında Kerbela Şehitlerine ağlama, yas tutma ve dövünmeler, (Küfeli) Şiilerin Hüseyin'e ihanetleri ve Yezid ordusuna katılıp onlara silah çekme günahlarını bağışlatmak içindir. Deyim yerindeyse, tövbe etme ve Hüseyin'den af dileme törenleridir. Bu törenler, Küfeli ihanetçi Şiilerin Hüseyin'in şehit etmelerinden sonra kurdukları Tavvabin (Tövbeciler, tövbe edenler) geleneğinin sürdürülmesidir.

Çünkü İmam Hüseyin'in şehit edilmesinden kısa bir süre sonra, ihanetlerinin korkunç sonuçları karşısında Küfelilerin vicdanları rahatsız olmuştu. Tanrının yaptıkları bu ihaneti bağışlaması için, "Tavvabin" örgütünü kurarak, Hüseyin'in öcünü almaya ve kendilerini bu uğurda feda etmeye andiçtiler. Yaşları altmışın altında olmayan kişilerden oluşan bu örgüt 100 kişiyle kurulmuştu. Hepsi tam anlamıyla örgütün üyesi olmamakla birlikte, söylentiye göre 16 000 kişi savaşmak üzere yola çıkma sözü vermişler. Medain ve Basra kentleriyle de ilişki kurmuşlardı. Yezid'in valisi İbn Ziyad'a karşı savaşmak üzere toplanma gününde ancak 4000 kişi biraraya geldi. Ama, 4 Ocak 685'te ansızın bir saldırıyla kuşatılıp darmadağın edildiler. Yiğitçe çarpışan Tövbeciler'in çok büyük bir kısmı öldürüldü. (J.Wellhausen, agy.s.116-119) Bu kişileri harekete geçirmiş olan sadece suçluluk duygusuydu. Bu çabayı Kerbela'da Hüseyin'in tarafına geçerek sürdürselerdi, tarihin seyri değişebilirdi. Artık yapıp yapacakları tek şey gözyaşı dökmekti. Sağ kalmış olanlar büyük yas içinde karşılıklı ağlaşıp dağıldılar. Bu uğurda ölenler ise ihanet suçluluğunun bedelini ödemiş oldular.

Gerçekte Kerbela kırımıyla, İslam dininin ortadan kaldıramadığı, Mekkeli Kureyş oymağına bağlı Umeyd (Emevi) ve Haşimi kabilesi rekabeti, Emeviler lehine dönmüş ve onlar kazanmıştı. Yezid, babası Muaviyen'in Ali ve Hasan'ı ortadan kaldırarak başlattığı, Muhammed'e yenilen dedesi Ebu Sufyan'ının öcünü almayı hunharca tamamlamıştır. Hüseyin'in Kerbela'da zulme karşı soylu direnişi, Ortodoks İslam yönetimlerinin baskıcılığı karşısında, Heterodoks İslamın (Aleviliğin) çeşitli adlarla "din ve inanç örtüsü altında" öncülük yaptığı halk hareketlerinin, toplumsal başkaldırıların asıl başlangıcı olmuştur.

---

1) Emevilerin bu siyasetlerini fethettikleri, yayıldıkları ülkelerin en küçük birimlerine kadar götürdüklerini, 10.yy. Arap gezgini İbn Fadlan'dan öğreniyoruz: "Kharizm ülkesinde Ardakuva adında bir köy var. Burada oturanlara Kardaliya denilmektedir. Dilleri tıpkı kurbağa viyaklamasına benzemekte. Her namazın sonunda inananların emiri Ali bin Abi Talib'e lanet etmektedirler." (İbn Fadlan, Fransızca Çeviri: Marius Canard, *Voyage Chez Les Bulgares de la Volga (Volga Bulgarları Arasında Gezi)*
Paris-1983, s.14)

2) Alevi Görgü Cemleri sonunda, Hüseyin'i ve Kerbala şehitlerini anlatan nefesler (Mersiye) okunup 'onların aşkına' su içilerek Yezid'de lanet (teberra) ve Hüseyin'e rahmet ve sevgi (tevella) gösterisinde bulunulur. Cem Birleme adı verilen bu törenlerde Kerbala olayı anlatılır. Tamimli Hür b.Yezid, isim benzerliğinden dolayı genellikle Emevi halifesi Yezid'in oğlu olarak bilinir. Babasına karşı çıkmış, onu lanetlemiş ve Hüseyin'e geçmiş bir oğul olarak adı Kerbela şehitleri arasında saygıyla anılır. Acaba büyük Alevi ozanı ve Kızılbaş Safevi Devletinin kurucusu Şah İsmail Hatayi de bu yanlışı bilerek mi yapmıştır? O da, 46 dörtlük içinde anlattığı Kerbala olayında 15-16 dörtlükte Hür'ü öyle tanımlamaktadır. Olasıdır ki o bu yanlışı kasıtlı yapmıştır. Yezid diye nitelendirilen Osmanlı Padişahının, yani Kızılbaş düşmanının oğlu da babasına lanet edebilir bilincini yayacak bir propaganda sezilebilir özünde:

…

Ol Yezid'in bir evladı var idi
Gayetden pehlivan ismi Hır idi
Her ma'nada imamları görürdü
Kimseler de irşat etmezdi anı
…
Babası oğlana gayet kakıdı
Oğlan babasına lanet okudu
Oğlanın ervahı ezelden pak idi
Hidayet erişti buldu imanı
…
Sığındı Sübhana oğlan bindi ata
Çok ok uçurdular ermedi hata
Kerbela çölünde erişti zata
Öptü secd'eyledi tuttu demanı
…
Eğildi destini bir bus eyledi
Atasının ettiğini söyledi
İsmi Hır idi değişti Hür oldu
Gayetten sevdiler ol pehlivanı
...

İsmail Kaygusuz, Londra